Uvedení do teologie

MANŽELSTVÍ A RODINA

Jorge Miras
Juan Ignacio Bañares

MANŽELSTVÍ A RODINA

Jorge Miras, Juan Ignacio Bañares

Uvedení do teologie

MANŽELSTVÍ A RODINA

Jorge Miras
Juan Ignacio Bañares

S církevním schválením Apoštolského exarchátu řeckokatolické církve
v České republice čj. 022/14ex

© EDICIONES RIALP, S. A., Madrid 2006
Czech edition © Axis – asociace pro šíření dobré literatury, o. s.,
Pardubice 2014

ISBN 978-80-903864-9-5

OBSAH

1. Manželství a rodina v Božím plánu 13
1. Pochopení manželství na základě poznání Boha a člověka. 13
2. Původní záměr – mezi lidskou slabostí a Boží věrností. . . 15
a) Stvoření člověka jako muže a ženy. 15
b) Nepořádek zaviněný hříchem 17
c) Manželství jako znamení smlouvy mezi Bohem a Izraelem. 19
3. Manželství vykoupené Kristem 20

2. Dnešní zatemnění původní pravdy. 23
1. Manželství a rodina pod tlakem kultury. 23
a) Různé projevy krize. 23
b) Genderová ideologie. 24
2. Nic víc než otázka názoru? 25
3. Některé příčiny krize 27
a) Odmítnutí realismu 27
b) Právní pozitivismus. 28
c) Morální relativismus a povýšení individua na absolutno. 29
d) Svoboda pouze jako možnost volby 30

3. Základní předpoklady křesťanského pojetí lidské osoby 33
1. Člověk v materiálním světě. 33
a) Lidská osoba jako jednota duše a těla 33
b) Člověk není pouze jednou z mnoha částí světa 34
2. Svoboda a naplnění člověka. 36
a) Svobodou se člověk stává pánem sebe i světa 36
b) Člověk je „utvářen“ svými svobodnými činy 36

c) Řídit budoucnost díky schopnosti zavázat se 37
d) Jednota člověka a jeho jednání 39

4. Člověk povolaný k plnosti lásky 41
1. Člověk není samotář 41
2. Člověk dojde naplnění jen skrze lásku 42
a) Uznání druhých lidí 42
b) Láska, služba a osobní dokonalost 42
3. Láska, základní povolání člověka 44
a) Člověk je stvořený z lásky a pro lásku 44
b) Dvě cesty k plnosti lásky 44

5. Člověk jako muž a žena 47
1. Muž a žena: dva způsoby, jak být člověkem 47
2. Pohlavní odlišnost jako přirozené a vzájemné doplňování . . 48
a) Pohlavní odlišnost je přirozená skutečnost, ne produkt . 48
b) Muž a žena se díky pohlavní odlišnosti vzájemně doplňují 49
c) Přirozená přitažlivost mezi oběma pohlavími 50
d) Pohlavní odlišnost a schopnost reprodukce 51
3. Cesta svobody ke snoubenecké a manželské lásce 52

6. Co je to manželství 55
1. Přirozený původ manželství 55
2. Manželská smlouva, účinná příčina manželství 56
a) Manželský souhlas 56
b) Cíl manželského souhlasu 58
3. Nejsou už dva, ale jedno tělo 59
a) Jádro manželství 59
b) Jednota v přirozenosti 60
4. Jednota a nerozlučitelnost jakožto podstatné vlastnosti manželství 62
a) Význam důležitosti těchto vlastností 62
b) Jednota manželského svazku 63
c) Nerozlučitelnost manželského svazku 64

7. Cíle manželství 67
1. Cíle a podstata manželství 67
a) Povaha manželství je dána jeho cílem 67
b) Cíle jsou vlastní manželství; manželům jen pokud „tvoří“ manželství 68
2. Tři myšlenky o cílech manželství 69
a) Uspořádání a hierarchie cílů manželství 69
b) Nerozlučitelnost obou cílů 71
c) Přirozené zaměření k cílům a jejich účinné dosažení . . 72
3. Láska a manželství 73
a) Co má láska společného s manželstvím? 73
b) Závazek lásky a jeho uskutečnění 74

8. Svátostná povaha křesťanského manželství 77
1. Posvátný rozměr manželství a jeho povýšení na svátost . . 77
a) Přirozená posvátnost člověka a manželského svazku . . 77
b) Přirozený význam manželství a jeho nadpřirozené povýšení 78
2. Křesťanské manželství, svátost Nového zákona 79
a) Svátostí je manželství jako takové 80
b) Základem svátostného charakteru manželství je křest . . 81
c) Svátostná důstojnost zasahuje manželství jako celek . . . 82
d) Svátostný význam manželství 82
e) Účinky svátosti 83
3. Některé důsledky svátostné povahy manželství 85
a) Zvláštnost manželství jako svátosti 85
b) Neoddělitelnost manželství a svátosti 86

9. Plodnost jako manželské dobro 89
1. Otevřenost životu, určující rys manželství 89
2. Manželská plodnost v Božím záměru 90
a) Původ člověka a jeho jedinečná důstojnost 90
b) Předávání života jako manželské poslání 92
c) Rodokmen člověka v tajemství plození 93

3. Antinatalistická mentalita a tajemství plození 95
a) Pochopení daru života 95
b) Kulturní zastínění daru života 96
c) Křesťanské pojetí. 98
d) Rodina, svatyně života. 99

10. Manželská láska a předávání života 101
1. Učitelský úřad církve ve službě pravdy o manželské lásce 101
a) Magisterium předkládající přirozenou pravdu. 101
b) Učení, které osvobozuje 103
2. Lidský význam sexuality, základ manželské morálky . . . 105
3. Plození a odpovědnost 107
a) Zodpovědné rodičovství 107
b) Zodpovědné rodičovství a řízení porodnosti 108
c) Zodpovědné rodičovství a tzv. antikoncepční mentalita 111

11. Rodina a výchova 113
1. Výchova jako podstatná součást služby životu 113
a) Lidská osoba a výchova 113
b) Rodiče – první a hlavní vychovatelé 114
c) Rodina – výchovné společenství 116
2. Výchovné poslání uvnitř rodiny. 117
3. Základní aspekty výchovy v rodině 118
a) Výchova ke svobodě. 119
b) Výchova k lásce. 120
c) Výchova k víře 121

12. Rodina a další účastníci výchovného procesu 123
1. Společnost, obecné blaho a princip subsidiarity. 123
2. Úloha církve ve výchovném procesu. 126
3. Rodina a škola. 127
a) Základní principy 127
b) Aktivní zájem o výchovu ve škole 128
c) Povinnost doplnit nedostatky ve formaci 131
d) Mimoškolní aktivity a využívání volného času 132

13. Manželství jako křesťanské povolání 133
1. Křesťanské povolání ke svatosti 133
a) Všeobecné a osobní povolání. 133
b) Povolání – důvod a klíč k lidské existenci 135
2. Manželství a povolání ke svatosti. 137
a) Manželství, zvláštní cesta svatosti. 137
b) Manželské povolání a jedinečnost manželů. 139
3. Povolání posvěcovat manželský a rodinný život. 140
a) Počítat se silou svátostné milosti. 140
b) Potřeba autentické „manželské spirituality“ 142

14. Účast manželství a rodiny na poslání církve 145
1. Křesťanské povolání a apoštolské poslání 145
2. Poslání rodiny uvnitř poslání církve. 147
a) Rodina je domácí církví 147
b) Evangelizační účinnost manželského a rodinného života. 148
c) Obtíže manželského a rodinného života 149
d) Obtíže v manželství a tzv. rozvodová mentalita 150
e) Křesťanský realismus a „logika kříže“. 152
3. Křesťanská výchova dětí v rámci poslání církve. 153

15. Rodina jako zárodek společnosti 157
1. Rodina, společenský základ „civilizace lásky“ 157
a) Člověk je ze své podstaty tvor společenský. 157
b) Čtvrté přikázání a život společnosti 158
2. Rodina jako dědictví a společné dobro lidstva. 160
3. Společenská funkce a odpovědnost rodiny. 161
a) Vztahy mezi rodinou a společností 161
b) Rodina jako první obránce sebe samé 163

CITOVANÉ CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

Z důvodů zjednodušení citací jsou v poznámkách uvedeny zkrácené formy často citovaných církevních dokumentů. Zde uvádíme kompletní údaje:

Apostolicam actuositatem – Druhý vatikánský koncil, dekret *Apostolicam actuositatem*, 18. 10. 1965

Dopis rodinám – Jan Pavel II., *Dopis rodinám*, 2. 2. 1994

KKC – *Katechismus katolické církve*, 15. 8. 1997

Centesimus annus – Jan Pavel II., encyklika *Centesimus annus*, 1. 5. 1991

CIC – *Kodex kanonického práva*, 25. 1. 1983

Deus caritas est – Benedikt XVI., encyklika *Deus caritas est*, 25. 12. 2005

Dives in misericordia – Jan Pavel II., encyklika *Dives in misericordia*, 30. 11. 1980

Donum vitæ – Kongregace pro nauku víry, instrukce *Donum vitæ. O respektování rodícího se lidského života a o důstojnosti plození*, 22. 11. 1987

Evangelium vitæ – Jan Pavel II., encyklika *Evangelium vitæ*, 25. 3. 1981

Familiaris consortio – Jan Pavel II., apoštolská exhortace *Familiaris consortio*, 22. 11. 1981

Fides et ratio – Jan Pavel II., encyklika *Fides et ratio*, 14. 9. 1998.

Gaudium et spes – Druhý vatikánský koncil, dogmatická konstituce *Gaudium et spes*, 7. 12. 1965

Gravissimum educationis – Druhý vatikánský koncil, deklarace *Gravissimum educationis*, 28. 10. 1965

Humanæ vitæ – Pavel VI., encyklika *Humanæ vitæ*, 25. 7. 1968

Lumen gentium – Druhý vatikánský koncil, dogmatická konstituce *Lumen gentium*, 21. 11. 1964

Mulieris dignitatem – Jan Pavel II., apoštolský list *Mulieris dignitatem*, 15. 8. 1988

Redemptor hominis – Jan Pavel II., encyklika *Redemptor hominis*, 4. 4. 1979

Sollicitudo rei socialis – Jan Pavel II., encyklika *Sollicitudo rei socialis*, 30. 12. 1987

1. Manželství a rodina v Božím plánu

1. Pochopení manželství na základě poznání Boha a člověka

Písmo svaté si opakovaně vypůjčuje obraz manželství, aby vyjádřilo lásku Boha k člověku.[1] Je nepochybné, že nejde o náhodu, a stejně tak jistě není náhoda, že ve všech dobách a kulturách existovalo povědomí o velikosti manželství. Tím či oním způsobem lidé vnímali jeho spojení s nejhlubší lidskou touhou po opravdové lásce, ačkoli ne vždy byla také chápána jeho skutečná důstojnost.[2]

Když Bůh používá právě tento obraz, aby se dal člověku poznat, vyjadřuje tím také podstatu a smysl manželství: toto spojení muže a ženy, stvořených k jeho obrazu a podobě, v sobě nějakým způsobem obsahuje též božskou podobu. Proto jde o nanejvýš vhodný obraz, který nás vede alespoň k matnému chápání tajemství Boha a jeho lásky, které jinak zcela unikají našemu bezprostřednímu chápání.[3]

---

[1] Srov. *Katechismus katolické církve* (dále jen *KKC*), č. 1602.

[2] Srov. *tamtéž*, č. 1603.

[3] Srov. *Deus caritas est*, č. 11.

Z tohoto důvodu hovoří církev o *tajemství* manželství a je přesvědčena, že intimní společenství a láska uvnitř manželského svazku muže a ženy není pouze jednou z mnoha podob rozličných mezilidských vztahů, neboť „sám Bůh je původce manželství“.[4] On stvořil muže a ženu takové, jací jsou. „Povolání k manželství je vepsáno do samé přirozenosti muže a ženy, jak vyšli z rukou Stvořitele. Manželství není čistě lidské zřízení, přes všechny změny, kterými prošlo během staletí, v různých kulturách, sociálních strukturách a v duchovních postojích. Tyto rozmanitosti nesmějí dát zapomenout na společné a trvalé rysy.“[5]

Právě z důvodu nezávislosti podstaty manželství na libovůli člověka či na pouhé náhodě je možné objevit tyto *společné a trvalé rysy*, jež je charakterizují. Především je tomu tak proto, že manželské spojení plně odpovídá lidské přirozenosti, která je *univerzální* (společná všem lidem) a *trvalá* (v tom podstatném se v průběhu času nemění). Každý člověk dobré vůle je navzdory osobním i kulturním obtížím schopen poznat sám sebe, rozpoznat svou přirozenost a nároky vlastní důstojnosti.

Navíc sám Bůh, původce lidské přirozenosti, vyšel vstříc člověku, aby se s ním spojil ve Zjevení.[6] Když s námi mluví o sobě samém a slovy i skutky nám sděluje svůj láskyplný plán, zároveň nám ukazuje původní pravdu o člověku, tedy kým skutečně je a jaký je smysl a hodnota jeho existence.[7] Toto Zjevení vrcholí vtělením Božího Syna, Ježíše Krista, který „plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání“.[8] Tato skutečnost zcela přesahuje poznání, jež je člověk schopen nabýt sám o sobě cestou pouhého rozumu.

---

[4] *Gaudium et spes*, č. 48.

[5] *KKC*, č. 1603.

[6] Srov. *tamtéž*, č. 51.

[7] Srov. Benedikt XVI., *Promluva na diecézním symposiu o rodině v Římě*, 6. června 2005.

[8] *Gaudium et spes*, č. 22.

Za pomoci Zjevení je tedy možné dojít skutečné pravdy o manželství a překonat lidské nevědomí, omyly a slabosti, které by ji mohly deformovat nebo zatemnit. Chápání hloubky *Boží stopy* v manželství nás vede k odhalení jeho nezastupitelné úlohy v dějinách spásy.[9] Z toho také pramení přesvědčení, že „šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství".[10]

2. Původní záměr – mezi lidskou slabostí a Boží věrností

a) Stvoření člověka jako muže a ženy

Z obou zpráv o stvoření člověka,[11] které církevní tradice čte ve světle konečného Zjevení v Ježíši Kristu, lze vyvodit některé základní myšlenky, které nám umožňují chápat Boží záměr s manželstvím a rodinou. Ve velmi zhuštěné formě a bez nároku na úplnost zdůrazněme alespoň následující:

---

[9] Srov. *Mulieris dignitatem*, č. 7.

[10] *Gaudium et spes*, č. 47.

[11] „Bůh řekl: 'Učiňme člověka jako náš obraz, podle naší podoby.' (...) Bůh stvořil člověka jako svůj obraz, jak obraz Boží ho stvořil, stvořil je jako muže a ženu. Bůh jim požehnal slovy: 'Ploďte a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji! Vládněte nad rybami moře, nad ptactvem nebe i nade všemi živočichy, kteří se pohybují po zemi.' (...) Bůh viděl všechno, co udělal, a hle – bylo to velmi dobré." (Gn 1,26–28.31)
„Hospodin Bůh uhnětl člověka z prachu hlíny a vdechl do jeho nozder dech života, a tak se stal člověk živou bytostí. (...) Hospodin Bůh řekl: 'Není dobré, že člověk je sám. Udělám mu pomocníka, který by se k němu hodil.' Hospodin Bůh uhnětl z hlíny všechnu divokou zvěř a všechno nebeské ptactvo a přivedl je k člověku, aby viděl, jaké jim dá jméno. (...) A člověk dal jméno všem (...) ale pro člověka se nenašel pomocník, který by se k němu hodil. Tu Hospodin Bůh seslal na člověka hluboký spánek, a když usnul, vzal jedno z jeho žeber a to místo uzavřel masem. Hospodin Bůh pak ze žebra, které vzal z člověka, vytvořil ženu a přivedl ji k člověku. Ten zvolal: 'To je konečně kost z mých kostí a tělo z mého těla!' (...) Proto muž opustí otce i matku a přidrží se své ženy a budou jeden člověk." (Gn 2,7.18–24)

- Bůh, který je Láska (srov. 1 Jan 4,8.16)[12] a „prožívá sám v sobě tajemství osobního společenství lásky,“[13] stvořil člověka, muže a ženu, ke svému obrazu, tedy s důstojností *osoby*, a proto jako bytost schopnou milovat a být milována. Navíc ho stvořil z lásky a povolává jej k lásce (viz kapitolu 4.3), ne k samotě.[14] „To je základní a vrozené povolání každé lidské bytosti.“[15]

- Muž a žena si jsou zcela rovni co do důstojnosti, zároveň jsou ale odlišní: pohlaví každého z nich určuje celou jejich osobitost, která se projevuje dvěma způsoby, jak být člověkem, přičemž oba jsou stejně původní (viz kapitolu 5.1).

- Je to právě tato rozdílnost, co je činí navzájem se doplňujícími – mezi všemi tvory nachází muž jen v ženě a žena jen v muži *vhodného pomocníka*,[16] jakési druhé já, které je možné milovat (viz kapitolu 5.2).

- V rámci této přirozené komplementárnosti se může vzájemná spontánní přitažlivost proměnit – skrze vzájemné odevzdání se – v tak hlubokou jednotu, že se dva stanou jedním tělem (viz kapitolu 6.3). Proto je toto spojení *nerozdělitelné* (stejně jako se tělo nemůže rozdělit bez zmrzačení) a vyžaduje *jedinečnou a trvalou věrnost* (nemohou už být *jiným* tělem, když spolu tvoří jedno tělo).

- Tato jednota spolu nese také Boží požehnání plodnosti jakožto společný příslib a poslání muže a ženy spojených vjedno vzájemným vyvolením a odevzdáním (viz kapitolu 9).[17]

---

[12] Srov. *KKC*, č. 254; *Mulieris dignitatem*, č. 7.

[13] *Familiaris consortio*, č. 11.

[14] Srov. *Gaudium et spes*, č. 12.

[15] *KKC*, č. 1604.

[16] Srov. *KKC*, č. 1605.

[17] Srov. *tamtéž*, č. 1604.

Osobní důstojnost muže a ženy a z ní vyplývající povolání k lásce nacházejí první a základní uskutečnění v manželství, v jednotě plodné lásky, která se podle Božího obrazu přelévá v darování života a v ochranu světa, v němž člověk přebývá.

Tímto způsobem je manželský svazek viditelným obrazem společenství lásky ve vnitřním životě samého Boha[18] i absolutní a nehynoucí lásky, jíž miluje člověka.[19] Ze stejného důvodu je i obrazem plného uskutečnění povolání člověka k lásce,[20] které bude naplněno věčným sjednocením s Bohem.

b) Nepořádek zaviněný hříchem

Poté co kniha Genesis čtenáři představí původní stav přátelství s Bohem a harmonie mezi mužem a ženou bez jakékoli známky zla,[21] velice expresivně popisuje prvotní hřích,[22] jehož následkem bylo narušení původní harmonie v obou směrech (ve vztahu k Bohu i ve vzájemných vztazích) a skutečný „příval" hříchu způsobený slabostí padlé lidské přirozenosti.[23]

Také tato pasáž obsahuje prvky nutné k pochopení manželství jakožto Božího záměru s člověkem svěřeného lidské svobodě, a proto podrobeného i jeho omylnosti:[24]

---

[18] Srov. *Mulieris dignitatem*, č. 7.

[19] Srov. *KKC*, č. 1604.

[20] Srov. *Mulieris dignitatem*, č. 7.

[21] Srov. Gn 2,8–15; *KKC*, č. 374–379.

[22] Srov. *KKC*, č. 397.

[23] Srov. *tamtéž*, č. 401, 1865.

[24] Pro naše účely je tím nejdůležitějším úryvkem následující: „Žena viděla, že (ovoce) stromu je chutné k jídlu, vábné na pohled, lákavé pro poznání moudrosti, a proto si z něho utrhla a jedla, a dala též svému muži; byl s ní a jedl. Tu se jim oběma otevřely oči a zpozorovali, že jsou nazí. Sešili tedy fíkové listy a udělali si zástěry. Tu uslyšeli hlas Hospodina Boha procházejícího se po zahradě za denního vánku. I ukryli se člověk a jeho žena před Hospodinem Bohem uprostřed stromoví v zahradě. Hospodin Bůh zavolal na člověka: 'Kde jsi?' On odpověděl: 'Slyšel jsem tvůj hlas v zahradě a bál jsem se, že jsem nahý, a proto jsem se skryl.' (Bůh) řekl: 'Kdopak ti pověděl, že jsi nahý? Jistě jsi jedl ze stromu, z něhož jsem ti zakázal